

جۆرى پياوان له تهرازوى ئافره تاندا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَمِنَ الْوَالِدِ، أَمَا بَعْدُ...

سوپاس و ستایش بۆ خوای پهروهردگار که ته مەنى دريژ کردم و ئەم جارهش به خوینەرانى خوشەويست گەيشتمەوه، به و ئومیدەى که بتوانم بابه تیک باس بکەم سودو که لکی هەبیت بۆ هەموو لایە کمان (إِنْ شَاءَ اللَّهُ) .

دايکی باوهرداران خاتوو عائيشه (خواى لى پازى بيت) دەدويّت و پيغه مبهري خوا ﷺ گوی دهگريّت .
ئيهامى (بوخارى) (پهحه مەنى خواى لى بيت) بابيکی داناره به ناوى (باب حُسْنِ الْمَعَاشِرَةِ مَعَ الْأَهْلِ)
واته: پهفتارو هەلسوکه وتى جوان له گەل خيزاندا .

مروڤى باوهردار دهبيت هەلسوکه وت و پهفتارى چۆن بيت له گەل خيزان و منداله كانيدا، وه چۆن مامه له ووتوو ويژ له گەل خيزانى دهكات، پيغه مبهري خوا ﷺ له گەل ئەو هەموو سەر قالى و ئيش و كارەى که له سهريتي به وهى که پيوسته پهيامى خوای گوره به خەلکی بگەينيت، ههروهها ئايين بۆ خەلکی پوون بکاته وه، له گەل ئەوه شدا ئاماده يى تيدايه که کاتى خوڤى ته رخان بکات بۆ گوی گرتن له خيزانى به پيژى، ئەميش هەمووى ئەوه دهگەينيت که بهنده يه کى نه رمو نيان و له سه رخوو په وشت جوان و پايه به رزه، وه خوای پهروهردگار يش ده باره ي ده فەرموويت: ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقِي

عَظِيمٍ ﴿٤﴾ [القلم] . واته: به راستى ئەى موحه ممه د ﷺ تۆ له سه رخوو په وشتيکی زۆر گه و ره و

به رزو پيژوو بى وينه ي، ههروهها له ئايه تيکی ترد پهروهردگار ده فەرموويت: ﴿فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ

لِئَن لَّهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ ﴿١٥٦﴾ [آل عمران] . واته: به هوى به زه ي و

ميه ره بانى خوای گه و ره وه يه که تۆ نه رمو هيمن بوويته له گە لياندا، خو ئەگەر که سيکی توورپه و

قسه ره قو بى به زه يى بوويتايه، ئەوا که س له ده ورت نه ده ماو هەموويان بلاوه يان ده کرد .

باوهردارى خوشه ويست: دايکی باوهرداران خاتوو عائيشه (خواى لى پازى بيت) وه کو ئافره تيکی

زيره کو ته مەن مندال زۆر جار نمونه ي ئافره تان و پياوانى پيش ئيسلام (سه رده مى جاهيلى) بۆ

پيغەمبەرى خۇا ﷺ ھىناۋەتەۋە، بەبى ئەۋەى كە پيغەمبەرى خۇا ﷺ ھىچ دل گران بوو بىت، بەلكو گويى بۇ گرتوۋە قسەكانىشى پەسەند كىردوۋە، داىكى باۋەرداران خاتوو عائىشە (خۇاى لى پازى بىت) دەفەرموۋىت: ئەم بەسەرھاتەم بۇ پيغەمبەرى خۇا ﷺ گىراپەۋە، ئەۋىش فەرموۋدەكەى (أُمَّ زَرْع) ئەم فەرموۋدەپە چەندىن سودو كەلكو ئامۆزگارى لە خۇ گرتوۋە سىفەتى ھەندىك لە ژنانو پىاۋانى تىيداپە، ھەروەھا چۆنىتى ژيان بەسەربردنى ژنو پىاۋ، ۋە چۆنىتى مامەلە كىردىيان لەگەل يەكدا... ھتد.

لە داىكى باۋەردارانەۋە خاتوو عائىشە^(۱) (خۇاى لى پازى بىت) دەفەرموۋىت: جارىكىان (۱۱) ئافرەت دانىشتن لەگەل يەكدا، بەلئىن ۋە پەيمانىيان لە يەكترى ۋەرگرت كە ۋە صفى ھاوسەرەكانى خۇيان بكن بۇ يەكترى ۋە ھىچ شتىكىش لە يەكترى نەشارنەۋە، واتە: (۱۱) ئافرەت جەۋيان بۇ پەخساۋ لە مال ھاتنەدەرو كۆبوۋنەۋە، لەراستىدا ھەركات ئافرەتان كۆبىنەۋە، ئەۋا زۆربەى زۆرى قسەكانىيان لەسەر پىاۋانە، پىاۋەكەت چى دەكات؟! ھەلسوكەوت ۋە پەۋشتى چۆنە؟! ... ھتد، ھەروەھا ھەركاتىكىش پىاۋان كۆبىنەۋە، ئەۋا زۆربەى زۆرى قسەكانىيان لەسەر ئىش ۋە كارو كەسابەت ۋە مەعاش ھتد ... ، ۋە دەگونجىت قسەكانىيان لەسەر ئافرەتانىش بىت .

ئافرەتى يەكەم: مېردەكەى بەد رەۋشتو بى خېرە:

دەلئىت: (زَوْجِي لَحْمٌ جَمَلٍ غَثٌ) واتە: مېردەكەى من گۆشتى ۋەشتى لەپروۋ لاۋازە ۋە سىسە، (عَلَى رَأْسِ جَبَلٍ وَعُرٍ) لەسەر لوتكەى شاخىكى سەخت ۋە گرانە، (لَا سَهْلٌ فَيْرْتَقَى وَلَا سَمِينٌ فَيَنْتَقِلُ) ئاسان نىيە سەرکەۋتن بەسەر ئەۋ جۆرە شاخەدا، ھەروەھا ئەۋەندەش قەلەۋ نىيە كەبىرئىت، زۆر بە نارەحت پىي دەگەى.

مەبەستى ئەۋەپە مېردەكەى زۆر ۋىشك ۋە لوت بەرزو خۇ بەگەرەزان ۋە بى خېرو توۋرپە، ۋە پەفتارى زۆر خراپە لەمالەۋە، ئەگەر بتهۋىت پازى بكەيت، ئەۋا ۋەك ئەۋە ۋاىە كە بەسەر شاخىكى سەخت ۋە دژۋاردا سەر بكەۋىت، ھەروەھا ئەگەر داۋاكارىيەكت لىي ھەبىت، ئەۋا دەبىت زۆر لىي بپارىتەۋە ۋە لەبەر دەستىدا بگىرئىت، پاشان داۋاكارىيەكەت بۇ جى بەجى دەكات .

(۱) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (۵۱۸۹) وَمُسْلِمٌ (۶۲۵۵).

نأفرهتی دووهم: میړده‌ک‌ه‌ی عه‌ی‌بی زؤره:

ده‌لیت: (زُوجِی لَا أَبْتُ خَبْرَهُ) واته: هه‌والی میړده‌ک‌ه‌م ناگیږمه‌وه‌و بلاوی ناکه‌مه‌وه، (إِنِّي أَخَافُ أَنْ لَا أَدْرَهُ) ده‌ترسم نه‌توانم هه‌موو عه‌ی‌به‌کانی باس بکه‌م نه‌وه‌نده زؤره، واتایه‌کی تر ده‌ترسم ته‌لاقم بدات، (إِنْ أَدْرَهُ أَذْكَرُهُ عُجْرَهُ وَبُجْرَهُ)، خو نه‌گه‌ر باسیشی بکه‌م، نه‌وا ده‌بیټ باسی گری‌و ده‌مار په‌قی‌و وشکه‌کانی لاشه‌ی و ناوسکیشی بکه‌م .

مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه که میړده‌ک‌ه‌ی به‌که‌لکی نه‌وه‌ نایات هه‌والی بگیږته‌وه، چونکه زؤر تووره‌و ده‌مارگیره، وه نه‌گه‌ر هه‌والی‌شی بگیږته‌وه، نه‌وا ده‌بیټ باسی هه‌موو خراپه‌کانی بکات، نه‌وه‌یش ناکریت، چونکه نه‌گه‌ر باسی خراپه‌کانی بکات زؤر ده‌خایه‌نیټ، هه‌روه‌ا ده‌ترسیټ هه‌واله‌که‌ به‌میړده‌ک‌ه‌ی بگاته‌وه‌و دوا‌یی ته‌لاقی بدات .

نأفرهتی سی‌یه‌م: میړده‌ک‌ه‌ی گیژو بی‌ ناکیه:

ده‌لیت: (زُوجِی الْعَشَنُّ) واته: میړده‌ک‌ه‌ی من دریژیکی قوچی بالا به‌رزی گیژه، (إِنْ أَنْطِقُ أُطَلِّقُ) نه‌گه‌ر هه‌والی بگیږمه‌وه‌و باسی بکه‌م ته‌لاق ده‌دریم (وَإِنْ أَسْكُتُ أُعَلِّقُ)، وه نه‌گه‌ر بی‌ده‌نگیش بم نه‌وا به‌ه‌لبه‌ستراوی (مُعَلَّقَةٌ)، له‌لای ده‌مینمه‌وه .

مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه میړده‌ک‌ه‌ی زؤر به‌د په‌وشته‌و خراپه، به‌لام نه‌م نأفره‌ته میړده‌ک‌ه‌ی خوش ده‌ویټ و ده‌یه‌ویټ له‌لای بمینیټه‌وه‌و زیانی له‌گه‌لدا به‌سه‌ر ببات و پازی بیټ به‌ه‌موو شتیکی، چونکه میړده‌ک‌ه‌ی خوش ده‌ویټ، هه‌روه‌ا نه‌م نأفره‌ته میړده‌ک‌ه‌ی که‌وتنی ته‌لاقه‌ک‌ه‌ی به‌ستوه‌و به‌مه‌رجه‌وه، وه‌ک نه‌وه‌ی که‌ به‌خیزانه‌ک‌ه‌ی بلیت: نه‌گه‌ر بچیت بو فلانه مال یان فلانه کار بکه‌یت، نه‌وا ته‌لاق دراوی، بو‌یه زیانی خوشی تیدا نیه .

نأفرهتی چواره‌م: میړده‌ک‌ه‌ی بی‌ نازاره:

ده‌لیت: (زُوجِی كَلِيلِ تَهَامَةَ) واته: میړدی من وه‌ک شه‌وی تیهامه‌یه (شه‌وی تیهامه‌ فی‌نک و خوشه‌و مام ناوه‌نده)، (لَا حَرَّ وَلَا قُرٌّ) نه‌په‌وشتی تونده‌وه‌گه‌رمه وه نه‌ ساردیشه، (وَلَا مَخَافَةَ وَلَا سَامَةَ) نه‌لیټی ده‌ترسم نه‌ لیټی بیزارو بیټاقت ده‌م .

مه بهستی ئه وهیه که میرده کهی ره فتارو هه لسوکه وتی چاک و باشه له گه لیدا، وه ره وشته بهرزو بهرزه، وه کو شهوی تیهامهیه (شهوی تیهامه که شیکی مام ناوه ننده نه گهرمه و نه سارده)، ههروهه ره فتاری توندوتیز نیه و ساردو سریش نیه، واته: ژیانیکی خوش و بهخته وهر بهیه که وه بهسه ره ده بن، وه یه کیان خوش ده ویت و له یه کتری رازین و کیشه یان نیه .

نأفره تی پینجه م: میرده کهی پرسیار له خیزانی ناکات:

ده لیت: (رُوجِي إِنْ دَخَلَ فَهَدَى) واته: میرده کهی من ئه گهر بیته وه بومال، وه ک پلنگه (حه زی له خه وه)، واتایه کی تر زور په لاماری خیزانی ده دات و باوه شی پیدا ده کات، (وَإِنْ خَرَجَ أَسَدًا) وه هه کاتیکیش بچیته ده ره وه ده لیتی شی ره (زور نازاو چاو نه ترسه)، (وَلَا يَسْأَلُ عَمَّا عَهْدَ) وه پرسیار له خیزانی ناکات سه بارهت به ئیش وکاری مال .

مه بهستی ئه وهیه که میرده کهی زور خه و آله وه حه زی له خه وه وه کو پلنگه که دیته وه بو ماله وه، وه باوهش به خیزانیدا ده کات و په لاماری ده دات، ههروهه نازاو به جهرگیشه له ده ره وه وه کو شیر چاو نه ترس و نازایه، له گه ل ئه وه شدا پرسیار له شتومه کی مال ناکات، بلیت کوا فلا نه شتمان یان فلا نه شت چی لیکردو دات به کی هتد...

نأفره تی شه شه م: میرده کهی زور خوړو نه وسنه:

ده لیت: (رُوجِي إِنْ أَكَلَ لَفًا) واته: میرده کهی من ئه گهر خواری لولی ده دات، (وَإِنْ شَرِبَ اشْتَفَى) وه ئه گهر بخواته وه چوړی ده دات و قه تره ناهیلیته وه، (وَإِنْ اضْطَجَعَ التَّفَّ) وه ئه گهر پال بکه ویت و بخه ویت خوی لول ده کات ولیکده ئالیت، (وَلَا يُولِجُ الْكَفَّ لِيَعْلَمَ الْبَثَّ) وه ده ست ناخاته ناو دهستم تا کو به نازارو ئاره زوه کانم بزانیت .

مه بهستی ئه وهیه میرده کهی زور خوړو چلیس و نه وسنه، ئه گهر خواردن دابنریت له هه موو جوړکانی ده خوات، وه ئه گهر بخواته وه قه تره ناهیلیته وه هه مووی لول ده کات، خه می که سی نیه وه هه ست به نازارو ئاره زوه کانی خیزانی نا کا و یاری له گه ل ناکات .

بیگومان نأفرهت به درژیایی رۆژ ماندوو ده بیته، به وهی که خه ریکی ناومال پاکردنه وه و خواردن ناماده کردن و خزه تکردنی منداله، پیویسته ده ست خوشی لی بکریت و قسهی خوشی له گه لدا بکریت، بو ئه وهی هه ست به ماندوتی و بیتاقه تی و نازار نه کات، وه به دلنیا یی ئه گهر ئه م قسه خوشانه له گه ل

خیزاندا بکریت، ئەوا ئەگەر شاخیکی گواستیتهوه هەست بە ئازار ناکات، جا هەرکات بەخیزانت بلیت: بەراستی ماندوو دەبیت و ئازار دەکیشی لەبەر ئیمه، وه خیزانیش بەهه مان شیوه بەتۆ بلیت: تۆش ماندوو دەبیت و ئیش و کارمان بۆ دەکەیت و بژیوی پۆزانمان بۆ پەیدا دەکەیت، که ئەمه حەقیقەت و راستیه، ئەوا پیاو له گەل خیزانه کەیدا کیشو دەمه قالییان ناییت و ژیا نیکی خۆش به یه که وه به سه ر ده به ن .

نأفره تی هه وته م: میرده که ی توندو تیژه:

ده لیت: (زُوجِي غَيَايَاءُ أَوْ عَيَايَاءُ طَبَاقَاءُ) واته: میرده که ی من پەزا قورسو نه زانو و بی ئاگاو قسه وەر نه گره، (كُلُّ دَاءٍ لَهُ دَاءٌ) هه موو دهر دو ناته واوی تیدا کو بۆته وه، (شَجَكٍ أَوْ فَلَکٍ) له کاتی لئ داندای سەر بریندار ده کات و ئیسک ده شکینیت، (أَوْ جَمَعَ كُلاً لَكَ) وه یان جاری واهیه هه ردووکیان به جی ده هی نیت .

مه به ستی ئەوه یه که هاوسه ره که ی قسه وەر نه گره و تیگه یشتنی نییه و ته نها قسه قسه ی خۆیه تی، وه هه رچی عه یب هه یه له ودا کو بۆته وه، هه موو دهر دو نه خۆشیه ک له ودا کو بۆته وه، هه روها زۆر توندو تیژه، له کاتی لیداندا پیست بریندار ده کات و سه ر ده شکینیت .

نأفره تی هه شته م: میرده که ی بۆن خۆش و نه رم و نیانه:

ده لیت: (زُوجِي الرِّيحِ رِيحِ زَرْبٍ) واته: میردی من بۆنی وه کو بۆنی زافه رانه (زافه ران: گیایه کی بۆن خۆشه)، (وَالْمَسُّ مَسُّ أَرْبَبٍ) وه نه رمو شله وه کو که رویشک .

مه به ستی ئەوه یه میرده که ی که سیکی بۆن خۆش و نه رم و نیانه، هه روها له سه رخوو قسه وه رگه ده توانیت قسه ی له گەلدا بکه یت و قسه ت لی وەر ده گریت، وه به ریژه وه په وشتی زۆر جوان و شیرینه، واته: له میرده که ی رازیبه .

نأفره تی نۆیه م: میرده که ی زۆر به ریژه:

ده لیت: (زُوجِي رَفِيعِ الْعِمَادِ) واته: میردی من کۆله که ی ماله که ی به رزه، واتایه کی تر: خانه دان و بالا به رزو شوخ و شه نگه، (طَوِيلُ النَّجَادِ) قایشی شمشیره که ی در یژه وه گه وره یه، (عَظِيمُ الرَّمَادِ) خۆله میشی کوانوی زۆره، چونکه به رده وام ئاگر له مایدا کراوه ته وه له به ر زۆری میوان، (قَرِيبُ الْبَيْتِ مِنَ النَّادِي) مالی نزیکه له یانه ی قه ومه که ی.

مه بهستی ئه وهیه که میرده کهی که سیکی دهوله مندو خانه دان و میوان پهروهه و زوری هزی له میوانداریه، ههروهه ماله کهی له شوینیکه که زور ئاسانه دوزینه وهی، نه کو له جیگه یه ک بیت که دوزینه وهی مه حال بیت، به لکو نزیک یانهی کو بوونه وهی قهومه که یه تی (شوین و جیگه ی کو بوونه وهی قهومه که ی) .

نأفره تی ده یه م: میرده کهی که سیکی خانه دان و میوانداره:

ده لیت: (زُوجِي مَالِكٍ وَمَا مَالِكٌ) واته: میردی من سهروهه و سامانداره چ سهروهه و سامانداریک! (مَالِكٌ خَيْرٌ مِنْ ذَلِكَ) سهروهه و سامانداریک چاکتر له وهی که باس بکریت، (لَهُ اِبِلٌ كَثِيرَاتُ الْمَبَارِكِ) وشتری زوری هه یه وه له پشتیردا ده یان هیلیتته وه، (قَلِيلَاتُ الْمَسَارِحِ) له وه پرگیان که مه، (اِذَا سَمِعْنَ صَوْتُ الْمَرْهَرِ اَيَقِنَّ اَنْهِنَّ هَوَالِكُ) وه ئه گهر وشتره کان گۆبیان له دهنگی زوپناو ته پل بیت، ئه وه ده زانن ده بیت یه کیکیان له ناوچیت .

مه بهستی ئه وهیه که میرده کهی که سیکی پایه بهرزه و وشتری زوری هه یه وه موویان نانیرت بو له وه پرگا، به لکو له ماله وه رایانی گرتوه بو سه برین، چونکه ده زانیت که میوانی دیت، ئه میش هه زده کات وشتریان بو سه بریت، جا ههر کاتیک وشتره کان دهنگی ته پل و زوپنا بیستن، ئه وه به ته مای زیان نامینن و دلنیا یه کیکیان له ناو ده چیت .

نأفره تی یازنه یه م: میرده کهی که سیکی پایه بهرزه و خوشه ویسته:

ده لیت: (زُوجِي اَبُو زَرَعٍ فَمَا اَبُو زَرَعٍ) . واته: میردی من ئه بو زهرعه جا ئیوه به لام چ ئه بو زهرعیکه، (اَنَاسَ مِنْ حُلِيِّ اُذُنِي وَمَلَأَ مِنْ شَحْمِ عَضْدِي) هه ردوو گویمی خستبووه له رزه به گواره و ئالتون، وه ئه وه نده خواردنی پیداوم مه چه که کانم قه له و بووه، (وَبَجَّحْنِي فَبَجَّحَتْ اِلَيَّ نَفْسِي) وه ئه ونده پیزی لیگرتووم خوشمی ده ویت و نازمی کیشاوه خه ریکه له خوم بای بیم، (وَجَدَنِي فِي اَهْلِ غُنَيْمَةِ بِشَقٍّ) وه منی دوزیه وه له شوینیکه که خاوه نی هه ندیک مه پر مالات بووین و زیانمان زور سه خت بوو، (فَجَعَلَنِي فِي اَهْلِ صَهِيلٍ وَاَطِيطٍ وَاَدَائِسٍ وَمُنَقٍّ) وه گواستمیه وه بو مالتیکی ده وله مه ند، وه منی کردووه به خاوه نی ئه سپ و وشتره کیلگه و خه له و خه رمان، (فَعِنْدَهُ اَقْوُلٌ فَلَا اَقْبَحُ وَاَرْقُدُ فَاتَّصَبَحُ وَاَشْرَبُ فَاتَّفَنَّحُ) وه له لای هه ر شتیک بلیم پر وگرژ ناکات و گویم بو ده گریت، وه هه تا وه کو به یانی ده خه وم، چونکه خزمه تکارمان هه بوو، وه هه تا ده متوانی له جو ره ها شه رابی نایام ده خواره وه، (اُمُّ اَبِي زَرَعٍ فَمَا اُمُّ

أَبِي زَرْعٍ عَكُومُهَا رَدَاخٌ وَبَيْتُهَا فَسَاخٌ) دایکی ئەبو زەرەج جا ئیوہ چ دەزانن سەبارەت بە دایکی ئەبو زەرەج ؟ جەوالەکانی گەرەو و قورس و پەرن، وە مالاکەیی بەرپان و فراوانە، (ابْنُ أَبِي زَرْعٍ فَمَا ابْنُ أَبِي زَرْعٍ مَضَجِعُهُ كَمَسَلٍ شَطْبَةٍ وَيُسَبِّعُهُ ذِرَاعُ الْجَفْرَةِ) کورەکەیی ئەبو زەرەج جا ئیوہ چ دەزانن سەبارەت بە کورەکەیی ئەبو زەرەج، شوین و جیگەیی خەوتنی وەک لقی داری خورمای سەوزی لەگەڵا پووتکراو بوو، کەم گۆشت و ناو قەد باریک دەستی کێژولەیک تیری دەکرد ئەوەندە کەم خۆر بوو، (بِنْتُ أَبِي زَرْعٍ فَمَا بِنْتُ أَبِي زَرْعٍ طَوْعٌ أَبِيهَا وَطَوْعٌ أُمَّهَا وَمِلْءٌ كِسَائِهَا وَغَيْظٌ جَارِيهَا) کچەکەیی ئەبو زەرەج جا ئیوہ چ دەزانن سەبارەت بە کچەکەیی ئەبو زەرەج، گوێرایەلی دایک و باوکیتی و زۆر بەرپەوشتە، قەلەو خرینەو پەربە پۆشاکەکەیی بەریتی، هەوی کەیی رقی لی یەتی، چونکە زۆر جوان و بەرپەوشتە، (جَارِيَةُ أَبِي زَرْعٍ فَمَا جَارِيَةُ أَبِي زَرْعٍ) خیزانی ئەبو زەرەج (خیزانی دووہمی) جا ئیوہ چ دەزانن سەبارەت بە خیزانی دووہمی ئەبو زەرەج، (لَا تَبْتُ حَدِيثَنَا تَبِيئًا) هەر کیشەیک هەبیت لەمالدا بەهیچ شیوہیک بلاوی ناکاتەووەو نایگێریتەووە بو خەلکی و نایباتە دەرەو، (وَلَا تُنْقِثُ مِيرَتَنَا تَنْفِيئًا) وە دەست بلاو نییەو خوردن بە فیرو ناداتو، دەستی بەمالی خۆیەوہیەتی، دزی لی ناکات، (وَلَا تَمْلَأُ بَيْتَنَا تَعْشِيئًا) وە مالمانی بەپاک و خاوین پادەگرت، وەک مالی بالندە نەبوو پەربیت لە گیاو پووش، (خَرَجَ أَبُو زَرْعٍ وَالْأَوْطَابُ تُمَخَضٌ) پوژیک ئەبو زەرەج دەرچوو لەمال ئەوەندە زوو بوو مەشکەکان دەرژەنران، (فَلَقِيَ امْرَأَةً مَعَهَا وَلَدَانِ لَهَا كَالْفَهْدَيْنِ) گەیشت بە ئافرەتیک دوو مندالی پی بوو، دوو مندالەکە زۆر جوان بوون، (يَلْعَبَانِ مِنْ تَحْتِ خَصْرِهَا بِرُمَّانَتَيْنِ) دوو مندالەکە یاریان دەکرد بە دوو هەنار، (مەبەست دوو مەمکی ئافرەتەکەیی مندالەکان یاریان بە مەمکەکانی دایکی دەکردو دەیان مژی)، (فَطَلَّقْنِي وَنَكَحَهَا) جا ئەبو زەرەج منی تەلاقداو ئەوی مارەکرد، (فَنَكَحْتُ بَعْدَهُ رَجُلًا سَرِيًّا) وە دواي ئەو شوم کرد بە پیاویکی سەخی و ئابرو مەندو دەولەمەند، (رَكِبَ سَرِيًّا) سواری ئەسپی نایابی خۆش رەو دەبوو، (وَأَخَذَ خَطِيئًا) وە رمی چاکی هەل دەگرت، (وَأَرَاخَ عَلَيَّ نَعْمًا ثَرِيًّا) وە مال و سەرودت و ئازەلی زۆری پیدام، (وَأَعْطَانِي مِنْ كُلِّ رَائِحَةٍ زَوْجًا) وە لە هەموو ئازەلیکی سەرپەڕین دوانی پیدابووم، (قَالَ كُلِّي أُمَّ زَرْعٍ وَمِيرِي أَهْلِكَ) پی دەووتم: ئەیی دایکی زەرەج لییان بخۆو بو خزم و ناسیارەکانیشتی بنیەرە، (فَلَوْ

جَمَعْتُ كُلَّ شَيْءٍ أَعْطَانِي مَا بَلَغَ أَصْغَرَ آيَةِ أَبِي زَرْعٍ (وه نه گهر هه موو نهو شتانهی که پیی داوم کوی بکه مه وه، نهوا له لای من ناگات به جامولکه بچوکیکی نه بو زهرع .

له دایکی باوه پدارانه وه خاتوو عائیشه (خواهس لهن پازهن بیته) ده فهرموویت: پیغه مبهری خوا ﷺ پیی فهرمووم: (كُنْتُ لَكَ كَأَبِي زَرْعٍ لِأُمِّ زَرْعٍ) واته: من بو تو وه کو نه بو زهرع وام بو دایکی زهرع، (إِلَّا أَنَّ أَبَا زَرْعٍ طَلَّقَ، وَأَنَا لَا أُطَلِّقُ) جگه له وهی که نه بو زهرع ته لاقی دا، به لام من ته لاقته نادهم .

سودو ناموزگار ییه کانی نه م چیروک و به سه ره اته:

(۱) که می وه فا له لای نافرته تان: ژماره ی نهو نافرته تانه ی که زه می هاوسه ره کانیا ن کرد زیاتره له ژماره ی نهو نافرته تانه ی که مه دحی هاوسه ره کانیا ن کرد، وه پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: « يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ، فَإِنِّي رَأَيْتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ » فَقُلْنَ وَبِمَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: « تُكْفِرْنَ اللَّعْنَ وَتُكْفِرْنَ الْعَشِيرَ »^(۲). واته: نه ی گروو کومه لی نافرته تان خیرو چاکه زور بکه ن، چونکه من بینتم زورینه تان نه هلی ناگرن، نافرته ته کان ووتیا ن: بوچی زورینه مان نه هلی ناگرن؟ نه ویش فهرمووی: له بهر نه وهی نه فهرت زور ده که ن و سوپاسی میرده کانتان ناکه ن و کوفری ژیا نیش ده که ن، وه ناشکرایه که له لای زوریک له نافرته تان نه گهر هاوسه ره کانیا ن به دریزای سال چاک بیت له گه لیاندا، به لام خراپه یه کی لی ببینن نهوا ده لیی هه رگیز چاکه یان لی نه بینوه، بو یه وه فا له لای نافرته تان که مه، جا نه گهر پیایوی موسلمان خوی گه وره خیزانیکی چاک و به وه فای پیی به خشیت، نهوا خوشترین ژیا نی دنیا ی ده بیت .

(۲) پیویسته له سه ر نافرته نهی نی پیاهه که ی بپاریزی ت: له بهر نه وهی نافرته نه مانه ته له لای پیاه پیویسته له سه ر نافرته تیش نهی نی هاوسه ره که ی بپاریزی ت: خوی پهروه دگار مه دحی نهو نافرته تانه ده کات که گوپرایه لی هاوسه ره کانیا ن و نهی نییه کانی ده پاریزی ت: ﴿فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ﴾^(۳۴) واته: نافرته تانی ژیرو صالحه هه میشه گوپرایه لی خوی گه وره ن و پاشان گوپرایه لی هاوسه ره کانیا ن، وه نهی نی نیوان خویان و هاوسه ره کانیا ن ده پاریزن، (به تاییه ت نهو نهی نیه یانه که خوا ده یه وی ت پاریزاو بن)، وه پیغه مبهری خوا ﷺ هه ره شه ی توندی

لهو پياو و نافرته تانه كردوه كه باسى سهر جيگاي خويان بو خه لكى ده گيرنه وه، فهرموويه تى:
(فَإِنَّمَا مِثْلُ ذَلِكَ مِثْلُ الشَّيْطَانِ لَقِيَ شَيْطَانَةً فِي طَرِيقِ فَعَشِيهَا وَالنَّاسُ يَنْظُرُونَ) (۳) .

واته: نموونه ي ئه وه كه سه ي كه باسى سهر جيگاي خوي و هاوسه ري بو خه لكى ده گيرته وه، وهك شه يتانيكي نير وايه كه له سهر ريگايه ك بگات به شه يتانيكي مي، وه ئه وه كاره ي له گه لدا ئه نجام بدات و خه لكيش سه يري بكن.

(۲) **زور خواردن پيچه وانه ي سونه ته:** بيگومان هه ر كه سيك زور بخوات زوريش ئاو ده خوات وه زوريش ده خه ويته وه كارو كرده وه ي زوريش له ده ست ده چيته، پيغه مبه ري خوا ﷺ فهرموويه تى:
(مَا مَلَآ آدَمِيَّ وَعَاءٌ شَرًّا مِنْ بَطْنٍ بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أَكْلَاتُ يُقْمَنُ صُلْبُهُ فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَثَلُثُ لِبَطْنِهِ وَثَلُثُ لِشَرَابِهِ وَثَلُثُ لِنَفْسِهِ) (۴) . واته: ئاده ميزاد هيج ده فريكي پرته كردوه له وورگي خراپتر بيته، به گويزه ي پيوسته چهن پارويهك به سه بو مروث كه پشتي راگير بكات ئه گه رنا باسى يه كي گه ده ي دابنيته بو خواردن، وه سي يه كي بو خواردنه وه، وه سي يه كي بو هه ناسه ي.

(۴) **پيوسته مروثي باوه ردار ريز له ميواني بگريته:**

پيغه مبه ري خوا ﷺ فهرموويه تى:
(وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ) (۵) . واته: هه ركه سيك باوه ري به خواو به پوژي دوايي هه يه با ريز له ميواني بگريته.

(۵) **له ناييني پيروزي ئيسلامدا ئيداني توندو تيژ قه دهغه كراوه:**

پرسياركرا له پيغه مبه ري خوا ﷺ ده رباره ي ماقى خيزان، ئه ويش فهرموويه تى: (... وَلَا تَضْرِبِ الْوَجْهَ وَلَا تُقَبِّحْ وَلَا تَهْجُرْ إِلَّا فِي الْبَيْتِ) (۶) . واته: نابيته له ده موو چاوو پروي بده ي، وه نابيته

(۳) صحيح: أخرجه أحمد في المسند: (۲۸۳۵۰)، والطبراني في الكبير: (۱۹۸۹۱)، وصححه الشيخ الألباني في: صحيح الجامع الصغير: (۴۰۰۸).

(۴) صحيح: أخرجه أحمد في المسند: (۱۷۶۴۹)، الترمذي في السنن: (۲۳۸۱)، وابن ماجه في السنن: (۳۳۴۹) وصححه الشيخ الألباني في: صحيح الجامع الصغير: (۱۰۵۷۴).

(۵) أخرجه البخاري: (۶۰۱۸).

(۶) صحيح: أخرجه أحمد في المسند: (۲۰۵۴۸)، وأبي داود في السنن: (۲۱۴۲)، وصححه الشيخ الألباني في: صحيح الجامع الصغير: (۱۷).

قسهی ناشیرینی پی بلی، وه نابیت پشٹی تیبکھی، مه گهر ئه وهی که سهر جیگهی له گهل نه کهی
(ئویش نابیت له ژووریکی تر به تهنهها بخواهیت).

(۶) دهبیت پیاو به چاکي هه ئسوکهوت له گهل خیزانیدا بکهن:

پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: (خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي) (۷). واته: باشترینی
باشترینتان ئه وه تانه که له گهل خیزانه کهی دا رهفتارو هه ئسوکهوتی چاک و باشه، وه منیش له
هه مووتان زیاتر رهفتارو هه ئسوکهوتم له گهل خیزانمدا چاک و باشه.

(۷) خوشه ویستی له نیوان ژنو پیاو دا خرا په کان داده پوشتی:

به پاستی هه رکه سیك له هه رکه سیك پازی بیت، ئه وا خرا په کانی به چاکه ده بینیت، وه به پاستی
خوشه ویستی هه موو شتیکی نیوان ژنو پیاو داده پوشتی، له گهل ئه وهی که ئه بوو زهره ژنه کهی
ته لاق دا، به لام خیزانه کهی هیشتا مه دخی ده کات و باسی چاکه کانی ده کات، بویه ده یوت: ئه گهر
هه موو ئه و شتانهی که ئه م پیاوهم پی داوم کوی بکه مه وه، ئه وا ناگات به جامۆلکه بچوکیکی ئه بوو
زهره.

(۸) پیویسته ئافرهتی باوهردار هاوسه ری چاک بو خوی هه ئبژیریت بو ئه وهی که تاموو چیژ له

ژیانی هاوسه ریتی وه رگریتی:

بیگومان ئه و کیشه و گیروگرفتانهی که توشی پیاوان و ئافره تان ده بیت، هوکاری سه ره کی ئه وه یه
که په له ده کهن له کاتی هه ئبژاردنی هاوسه ردا، بویه جاری واهیه ئافرهت به هوئی ده وه له مهندی و
شه هاده و ره چه له که وه تیده که ویت، وه پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی:

(إِذَا خَطَبَ إِلَيْكُمْ أَوْ إِذَا أَتَاكُمْ) مَنْ تَرْضَوْنَ دِينَهُ وَخُلُقَهُ فَرَوْجُوهُ إِلَّا تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ
عَرِيضٌ (۸). واته: ئه گهر یه کیك هاته پیشه وه بو داخوازبینی که کانتان، له دین و ره وشتی پازی
بوون ئه وا بیده نی، ئه گهر نا ئه وا فیتنه و ئاشوب له سه ره زوی بلاو ده بیته وه.

(۹) پیاوو ئافرهتی باوهردار دهبیت خویان بویه کتری برازیننه وه بوئی خوش له خویان بدهن:

(۷) صحیح: أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ فِي السُّنَنِ: (۲۸۹۵) وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي: صحیح الجامع: (۳۳۱۴).

(۸) حَسَنٌ: أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ فِي السُّنَنِ: (۱۰۸۴)، وَابْنُ مَاجَةَ فِي السُّنَنِ: (۱۹۶۷)، وَحَسَنَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي: صحیح الجامع الصغیر: (۲۷۰).

یه کیك له و ئافره تانه ده لیت: هاوسه ره که م بونی وه ک زافه رانه (واته بونی زور خوشه)، هاوه لی

خوشه ویست نه نه سی کوپی مالیک (خوای لی رازی بیټ)، ده فهرموویټ:

(كَانَ لَهُ سَكَّةٌ يَتَطَيَّبُ مِنْهَا) ^(۹) . واته: پیغه مبهری خوا ﷺ گولاو پرژینییکی هه بوو خوای پی بون

خوش ده کرد. وه هاوه لی خوشه ویست عه بدوللای کوپی عه باس (خوای لی رازی بیټ) ده فهرموویټ:

(إِنِّي لِأَتَزَيْنُ لِامْرَأَتِي كَمَا تَتَزَيْنُ لِي) ^(۱۰) . واته: من خوم بو خیزانه که م جوان ده که م ههروه ک چون نه و

خوی بو من جوان ده کات.

(۱۰) نابیت پیایو باوهردار رهزلی بیټ: له ئاینی پیروزی ئیسلامدا هه ره شهی توند له و که سانه کراوه

که رهزلین به رامبه ر به ژێرده سته کانیان، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: (كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ

يَحْسِبَ عَمَّنْ يَمْلِكُ قُوَّتَهُ) ^(۱۱) . واته: به سه بو مروفت تاوان و گونا ه که بژیوی ئه وانه نه دات که له ژیر

ده ستیایه تی.

(۱۱) پیویسته مروقی باوهردار خوای پیاریزیت له لوت به رزی و خوبه گه وره زانین:

یه کیك له و ئافره تانه ده لیت: هاوسه ره که م رازی کردنی مه حاله نه و نه ده لوت به رزه، وه هه ره شهی

توند کراوه له و که سانه ی که لوت به رزن، خوای گه وره ده فهرموویټ:

﴿ لَا جَرَمَ أَنْ اللَّهُ يَعْلَمَ مَا يَسْرُوبُ وَمَا يُعَلِّتُونَ أَنَّهُ لَا يَحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴾ . واته: به

دلنیایی خوای گه وره ده زانیت به وهی که ده یشارنه وه و به وهی که ناشکرای ده که ن، به راستی خوا

خو به زل زانی خوش ناویټ.

هه روه ها پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: (أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ كُلِّ عَتَلٍ جَوَاطٍ مُسْتَكْبِرٍ) ^(۱۲) .

واته: ئایا پیټان رابگه ینم کی نه هلی ئاگره؟ هه موو که سیکی ویشک و دل ره قی شانازیکه رو خو به زل

زان و لوت به رزه.

(۹) صحیح: أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ فِي السُّنَنِ: (۴۱۶۲) وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ الصَّغِيرِ: (۴۸۳۲).

(۱۰) تَفْسِيرُ الْفَرَطِيِّ: (۱۲۳/۳) وَفَقَّهَ السُّنَّةَ: (۲۲۰/۲).

(۱۱) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ: (۲۳۵۹).

(۱۲) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ: (۴۹۱۸).

(۱۲) ئافرهتى چاك و باش نه وويه كه له لاي خه ئكى به چاكه باسى هاوسه ره كه ي بكات، وهك (دايكى زهرع).

پيشه وائين و حه جهرى عه سقه لاني (ره حمه تى خواى لى بيت) چه ند سودو ئاموزگار به كى باس كر دووه له م فه رمووده يه دا:

(۱) هه لسو كه وتى چاك له گه ل ئافره تاندا، وه گفتوگو له كاروبارى ژياندا نه گه ر ريگره يه كه نه بيت بو ئه و گفتوگو يه .

(۲) هه نديك جار گفتوگو ي خو ش، گالته و سوعبه ت كردن و قسه ي ره و له گه ل خيزاندا، دروسته و هيجى تيدا نييه .

(۳) ئاشكر كردن و ده رخستنى خو شه ويستى بو ئافره ت، به شيوه يه كه سه ر نه كيشيت بو له خو بايى بوون .

(۴) قه ده غه كردن و ريگرى له فه خرو شانازى به مال و سه روه ت .

(۵) دروسته ئافره تان باسى چاكه ي ميژده كانيان بكه ن .

(۶) بيرخستنه وه و قسه و گفتوگو كردن سه باره ت به ئوممه تانى پيشين، هه روه ها نمونه هينانه وه له سه ريان، وه بكرين به سه ر مه شق و چاويان لى بكريت له كاره چاك و باشه كانياندا .

(۷) ئه م چيروكه ئافره تان هانده دات بو ئه وه ي به وه فا بن به رامبه ر ميژده كانيان، وه به كه م و كورى ميژده كانيان رازى بن و سوپاسيان بكه ن .

(۸) خو شه ويستى راسته قينه عه يب و خراپه داده پوشيت، ئه بو زهرع له گه ل ئه وه ي كه خيزانه كه ي ته لاقداو ليى جيا بو وه وه، ريگره يه كه نه بو بو بو خيزانه كه ي كه باسى چاكه كانى نه كات، به لكو به شيوه يه كى وا باسى ئه بو زهرعى ده كرد، وهك ئه وه ي هه ر ليى جيا نه بوو بيته وه .

(۹) هه ركات ئافره تان كو ببنه وه، ئه وا زوربه ي زورى قسه كانيان له سه ر پياوانه، پياوه كه ت چى ده كات؟! هه لسو كه وت و ره وشتى چونه؟! ... هتد، هه روه ها هه ركات تيكيش پياوان كو ببنه وه، ئه وا زوربه ي زورى قسه كانيان له سه ر ئيش و كارو كه سابه ت و مه عاش هتد ... ، وه ده گونجيت قسه كانيان له سه ر ئافره تان يش بيت .

(۱۰) دروسته مروءة بلیت به قوربانت بم، جا بو گه وره که ی بیټ یان بو خاوهن عیلمو زانیاری، وه یان بو ئه و که سانه ی که خوئی دهوین، له براکانی و ئه وانه ی که ئاماده نین، به لکو پاداشتیش ده دریته وه، به مهرجیک مه بهستی ئه و که سه ریزو سوزو میهره بانی بیټ .

(۱۱) دروسته وه صفی چاکه ی ئافره تان بو پیاوان باس بکریت، به مهرجیک نه ناسراو بن واته دیاری کراو ناسراو نه بن.

(۱۲) مهرج نییه ئه و که سه ی خوئی ده چوینیت به یه کیکی تره وه هه موو شته کانی وه کو ئه و بیټ، هه روه کو چوین پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: من بو تو وه کو ئه بو زهرع وام بو دایکی زهرع، جگه له وه ی که ئه بو زهرع ته لاقی دا، به لام من ته لاقت ناده م، وه هه روه ها ئه بو زهرع ده وله مند بوو له مال و سه روه ت و خزمه تکارو مندال و ... هتد .

(۱۳) دروستیتی خوچواندن به ئه هلی صالح و چاکه وه له هه موو ئوممه تیکدا، چونکه دایکی زهرع هه والی باوکی زهرعی گیارایه وه، وه پیغه مبه ر ﷺ خوئی چواند پییه وه له چاکه کانیدا .

ناوی ئافره ته کان:

پیشه وای خوشه و بیست الحافظ (أَبُو بَكْرٍ الْخَطِيبِ الْبَغْدَادِيِّ) له په رتوکی: (الْمُبَهَّمَات) دا ده فه رموویت:

ئافره تی ده وه م ناوی: (عَمْرَةَ بِنْتُ عَمْرٍو).

ئافره تی سی یه م ناوی: (حَنِي بِنْتُ نَعْب).

ئافره تی چواره م ناوی: (مَهْدَد بِنْتُ أَبِي مَرْزَمَة).

ئافره تی پیئجه م ناوی: (كَبْشَة).

ئافره تی شه شه م ناوی: (هِنْد).

ئافره تی هه و نه م ناوی: (حَنِي بِنْتُ عَلْقَمَة).

ئافره تی هه شته م ناوی: (بِنْتُ أَوْسِ بْنِ عَبْدِ).

ئافره تی ده یه م ناوی: (كَبْشَة بِنْتُ الْأَرْقَم).

نافرہتی یانزہیہم ناوی: (اُمّ زرع بنت اکھل بن ساعد) (۱۳) .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ نَبِيِّنَا
مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

وہرگیرانی: ماموستا ابو بکر احمد

مافی گشت موسلمائیکہ بؤسود وەرگرتن و بلاو کردنهوهی ئەم بابەتە و گشت بابەتە
کانی مالپەری فەرمووده وه له کاتی بلاو کردنهوه تکاییه ناوی مالپەر یاخوت ناوی
نوسەرە کهی له سەر دراپیت